

Lausunto

12.12.2025

Asia: VN/32853/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi elintarvikemarkkinalain ja oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 6 §:n ja 5 luvun 2 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunnonantajan yleiset huomiot koko esityksestä

BSAG edistää uudistavaa maataloutta, jossa alkutuotannon menetelmissä keskiössä on maaperän kasvukunnon jatkuva parantaminen. Tuotantotapaa ei ole sertifioitu sen tilannetaajuuden ja kokonaisvaltaisuuden takia. Uudistavien tuotantotapojen kehittäminen, todentaminen ja skaalaaminen edellyttävät tuotantotapaa koskevaa dataa, vaikka kyseisille menetelmille ei ole olemassa virallista sertifiointijärjestelmää.

BSAG keskittyy lausunnossaan kirjaukseen 4 b § Kielto edellyttää tiettyjä tietoja säännöskohtaisine perusteluineen.

Baltic Sea Action Group (BSAG) pitää tärkeänä, että elintarvikemarkkinalain uudistuksilla parannetaan tavarantoimittajien asemaa ja ehkäistään kohtuuttomia tietopyyntöjä sekä hallinnollista taakkaa.

Samalla katsomme, että ehdotettu 4 b § sisältää tulkinnanvaraisia ja mahdollisesti haitallisia vaikutuksia kestävien ja uudistavien tuotantotapojen edistämiseksi suomalaisessa ruokajärjestelmässä.

2. Huomiot esityksen vaikutuksista

-

3. Huomiot luvusta suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

-

4. Muut huomiot perusteluista

-

5. Huomiot 1 §:stä Soveltamisala säännöskohtaisine perusteluineen

-

6. Huomiot 1 a §:stä Säännökset, joita sovelletaan riippumatta muutoin sovellettavasti laista säännöskohtaisine perusteluineen

-

7. Huomiot 1 b §:stä Lain tarkoitus säännöskohtaisine perusteluineen

-

8. Huomiot 2 §:stä Määritelmät säännöskohtaisine perusteluineen

-

9. Huomiot 2 e §:stä Kaupalliset kostotoimet säännöskohtaisine perusteluineen

-

10. Huomiot 3 a §:stä Neuvottelut poikkeuksellisten olosuhteiden johdosta säännöskohtaisine perusteluineen

-

11. Huomiot 4 a §:stä Neuvotteluvoiman väärinkäyttö säännöskohtaisine perusteluineen

-

12. Huomiot 4 b §:stä Kielto edellyttää tiettyjä tietoja säännöskohtaisine perusteluineen

Huomiot 4 b §:n ehdotetusta muutoksesta

Baltic Sea Action Group (BSAG) pitää tärkeänä, että elintarvikemarkkinalain uudistuksilla parannetaan tavarantoimittajien asemaa ja ehkäistään kohtuuttomia tietopyyntöjä sekä hallinnollista taakkaa. Samalla katsomme, että ehdotettu 4 b § sisältää tulkinnanvaraisia ja mahdollisesti haitallisia vaikutuksia kestävien ja uudistavien tuotantotapojen edistämiseksi suomalaisessa ruokajärjestelmässä.

BSAG edistää uudistavaa maataloutta, jossa alkutuotannon menetelmissä keskiössä on maaperän kasvukunnon jatkuva parantaminen. Tuotantotapaa ei ole sertifioitu sen tilannetajuisuuden ja kokonaisvaltaisuuden takia. Uudistavien tuotantotapojen kehittäminen, todentaminen ja skaalaaminen edellyttävät tuotantotapaa koskevaa dataa, vaikka kyseisille menetelmille ei ole olemassa virallista sertifiointijärjestelmää.

Ehdotettu kirjaus, jonka mukaan ostaja ei saisi edellyttää sellaisia tietoja tavarantoimittajan tuotantotavoista, joita ostajan omat sitoumukset eivät edellytä, herättää huolta.

Tällainen rajausta voi käytännössä estää kauppaa ja elintarvikeyrityksiä kehittämästä ja pilotoimasta uusia, kestävämpiä tuotantokäytäntöjä yhdessä tuottajien kanssa.

Suhde yritysvastuuseen ja raportointivaatimuksiin:

Ehdotettu sääntely näyttäytyy osin ristiriitaisena EU-tason yritysvastuu- ja kestävyysraportointivaatimusten (kuten CSRD) kanssa. Käytännössä elintarvikeketjun toimijoilta edellytetään yhä tarkempaa ja jäljitettävää dataa arvoketjun ympäristövaikutuksista. Jos ostajan mahdollisuuksia kerätä tuotantotapaa koskevaa tietoa rajoitetaan, syntyy epäselvä tilanne, jossa raportointivelvoitteet säilyvät, mutta tiedon hankkiminen arvoketjusta vaikeutuu. Tämä voi heikentää markkinoiden läpinäkyvyyttä.

Datan omistajuus ja käyttö:

BSAG korostaa, että viljelijöillä ja tuottajilla tulee olla lähtökohtainen omistajuus omaa tuotantoaan koskevaan dataan sekä oikeus päättää sen käytöstä ja mahdollisesta hinnoittelusta. Tietopyyntöjen tulisi olla tarkoituksenmukaisia. Ratkaisuna ei kuitenkaan tulisi olla tuotantotapoja koskevien tietopyyntöjen kategorinen rajaaminen, vaan selkeät periaatteet reilulle datan käytölle.

BSAG huomauttaa, että viljelijöiltä kerätään jo nyt paljon dataa, joka voisi edistää tämän lain tavoitteiden toteutumista, mutta tätä koskevan datan jakamisesta ja yhteiskäytöstä ei ole sovittu. Alkutuotannon ja ruokaketjun tulisi aktiivisesti hakea datan yhteiskäyttöön ratkaisuja, kehittyviä digitalisaation mahdollisuuksia hyödyntäen. Tässä tulisi tarkastella myös arvomuodostusta ja tulonjakoa ja sitä, miten datan avulla arvoa voidaan jakaa tasaisemmin globaaleissa arvoketjuissa.

BSAG katsoo, että 4 b §:n jatkovalmistelussa tulisi:

- täsmentää, mitä tarkoitetaan ostajan ”omilla sitoumuksilla” ja varmistaa, että myös vapaaehtoiset vastuullisuus- ja kehityssitoumukset huomioidaan
- varmistaa, ettei sääntely estä kestävien ja uudistavien tuotantotapojen kehittämistä, todentamista ja markkinoille pääsyä
- erottaa toisistaan kohtuuttomat ja hallinnollisesti kuormittavat tietopyynnöt sekä aidosti arvoketjun kestävyyttä edistävä tiedonvaihto

Ilman näitä täsmennyksiä on olemassa riski, että sääntely johtaa käytännössä ympäristö- ja vastuullisuusvaatimusten heikentymiseen sääntelyn yksinkertaistamisen sijaan.

13. Huomiot 4 c §:stä Ostajan tuotemerkin suosimisen kieltä säännöskohtaisine perusteluineen

-

14. Huomiot 5 §:stä Elintarvikemarkkinavaltuutettu ja 7 §:stä valvonta säännöskohtaisine perusteluineen

-

15. Huomiot 10 §:stä Huomautus, 11 §:stä Julkinen varoitus ja 11 a §:stä Elintarvikemarkkinavaltuutetun asettama kieltä säännöskohtaisine perusteluineen

-

16. Huomiot 11 b §:stä Markkinaoikeuden asettama kieltä ja 12 §:stä Elintarvikemarkkinavaltuutetun oikeus hakea markkinaoikeudelta kiellon määräämistä säännöskohtaisine perusteluineen

-

17. Huomiot siirtymäsäännöksestä

-

18. Huomiot 12 a §:stä seuraamusmaksu ja 13 b §:stä Viranomaisten välinen tietojenvaihto säännöskohtaisine perusteluineen

-

19. Huomiot Oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain muuttamisesta säännöskohtaisine perusteluineen

-

Jarva Pieta

Elävä Itämeri säätiö sr (Baltic Sea Action Group BSAG)